

1. Selvännäkijät

Englannin kielen sana creativity juontuu latinan verbistä *creo*, joka merkitsee tekemistä, kasvattamista, tuottamista. Nähdäkseni suomalainen vastine luovuus kuvailee ilmiötä täydellisemmin. Luominen viittaa tyhjään alkutilanteeseen, johon luoja saa asettaa luomuksensa. Sen täytyy olla jotain uutta, ennennäkemätöntä, ainutkertaista ja spontaania. Luomusta ei kasvateta siemenestä, koota etukäteen tarjotuista materiaaleista. Käsitteenä luovuus on monitulkintainen, hämää jopa, mutta sanana vilpittömän kaunis.

Luominen, uusiutuminen, ideat, idealismi parantavat yhteiskuntaa, näin me liikumme eteenpäin, hylkäämällä kelvottomat mallit, laajentamalla kohti uusia. Pirjo Hiidenmaan kolumnissa *Luovuutta ruokkivia opintoja tarvitaan juuri silloin kun rahasta on tiukkaa* (SK 1.4.2021) muistutetaan luovien aineiden merkityksestä Suomelle. Ekonomisen ja kulttuurisen hyödyn lisäksi luovuudella ja taiteella on tapana parantaa todellisuutta. Sitä todellisuutta meteorologian ja kauppalistojen takana. Luova ihminen on opas ja kompassi ja näkijä.

Tarvitsemme taidetta ymmärtääksemme reaaliaailmaa. Koko ajatus realismista on yksinkertaistettu, poissulkeva, harhainen. Todellisuus näet koostuu kaikesta, mitä pidämme epärealistisena: se on epälineaarista, odottamatonta, häilyvää, oikullista. Viettäessäsi aikaa maailman kannella voit ympäristöstä tai seurasta riippumatta aloittaa oikkujen keräilyn, vajavaisesti käsikirjoitetun elämän hullunkuristen symmetrioiden metsästyksen. Tässä valossa lineaarinen juonenkulku, puhdas, lasinen päättely ja “maalaisjärki” näyttäytyvät todellisuuden laiminlyöntinä. Selittääksemme, ymmärtääksemme ja luodaksemme maailmaa, on meidän täten poikettava todellisuuden

nurjalle puolelle, sinne, mistä taide löytyy. Kuinka meidän käykään, jos otamme ymmärtämisen itsestäänselvyytenä? Mikä hyöty on olemisesta, jos emme pyri etsimään sen essentiaa ja tapoja puhua siitä, “...jos ajaudumme toistuvasti umpikujiin ymmärtämättömyyden vuoksi”, kuten Hiidenmaa tilanteen ilmaisee.

Taiteessa metaforat ylittävät sanat ja tarpeen selittää, teokset, jotka kajahtavat jossain syvällä ihmisyydessä, pakottavat yksilön kohtaamaan itsensä kaikessa hiljaisuudessa, vaivihkaa ja kiertoteitse. Anekdootein ja vertauskuvin. Lewis Carrollin lastenromaani *Liisan seikkailut ihmemaassa* (1865) pudottaa lukijansa mahdolltomuuksien ja hullutusten keskelle. Teos on maailmankuulu, sen fantastinen kerronta viehättää ja inspiroi.

Suomennoksia on useita. Käytän nyt Anni Swanin versiota vuodelta 1906. Tällaisena sen kohtasin, Tove Janssonin nurinkuriseen, satumaiseen kuvitukseen sekoittuneena.

Katoilevan, virnuilevan Irvikissan, kaoottisen Hatuntekijän, kaalimadon, melodramaattisten meriäyriäisten ja valkoisen jäniksen muistijäljet lapsen mielikuvituksen lävitse suodattuneina ovat ensikosketuksiani taiteeseen.

Carroll erottaa ihmemaan rinnakkaistodellisuuden “oikeasta” maailmasta kaninkololla.

Matka alas ei muuta Liisaa, mutta olemisen säännöt hänen ympärillään tekevät sirkustemppejuan senkin edestä. “Me olemme kaikki täällä hulluja”, Irvikissa valaisee Liisaa ihmemaan logiikasta. Liisa uskoo, miksei uskoisi, hän on puhunut antropomorfisten kukkien kanssa, kasvanut ja kutistunut kymmenminuuttisten välein.

Pikku Liisalle kaikki on kummallista, mutta uskottavaa. Juuri niin kauan, kuin hän uskoo uskovansa.

“Kuka teitä pelkäisi?” sanoi Liisa (Hän oli nyt kasvanut täyteen kokoonsa.). “Tehän

olette vain pakallinen kortteja.”

Liisa herää. Ihmemaan olemassaolo oli hänestä kiinni, ja Liisa päätti olla uskomatta, hän kasvoi isoksi. Ihmemaan on vain maa, me. Kaikki täällä ovat hulluja, Hatuntekijän hämmennys on omaamme. Ilman kaninkoloa ja etäisyyksiä emme huomaisikaan. Talo on homeessa, en huomannutkaan, jalavan oksalla roikkuu kruunu ja tien ylitti kani, joka puhui kuin poetta, lienee aika pyytää Liisalta neuvoa. Hän näki ihmemaan ja uskoi uskovansa, samoin kuin me näemme ja koemme oman maamme ja uskomme uskovamme. Ihmemaassa ydin oli selkeämpi, siellä kysymykset kysyttiin ääneen, tunteet tunnettiin sovussa ja värit näyttäytyivät syvinä, Liisa kertoo. Ymmärryksemme reaali maailman säännöistä, normeista ja tavoista laveeraa kaiken ihmemaan selkeyden ylle harmaan peiton, alennusmyynnit ja lukujärjestykset tukkivat kaninkolot. Jotta tunteet ja värit voisivat vielä kerran olla omiamme, ohjaa Liisa meitä taiteen luo.

Kolumnissaan Hiidenmaa ei pidä luovuutta auringonlaskun alana, muttei vähättele kulttuuriaineiden ahdinkoa. “Ei liene realistista haaveilla, että humanistiset tiedekunnat saisivat takaisin entiset suuruuden vuodet”, Hiidenmaa toteaa ja minussa läikähtää suru. Minun todellisuudessani taide vertautuu ihmisyyteen, se kehittää, syventää, parantaa minua, tarjoaa väylän, jossa sanojen puutteellinen luonto ei vääristä ilmaisua. Tähän suhtaudun uskonnollisesti. Kirjallisuus, kuvataide ja musiikki ovat pyhä kolminaisuuteni, artistit ja kirjailijat jumalhahmojeni. Luomisessa on jotain maagista, yli-inhimillistä. Istun huoneeni lattialla, katselen seinälle ripustettua Hieronymus Boschin surrealistista *Maallisten ilojen puutarhaa* haltioituneena. Luovuus minun puolestani vuodatettuna. Manic Street Preachersin *The Holy Bible* kuunnellaan hartaudella. Näistä asioista ei tule

laskea leikkiä.

Luovat ihmiset ovat selvännäkijöitä. Richey Edwards ja Lewis Carroll ja lukemattomat muut, jotka näkevät tyhjää, luovat uutta. Siellä, missä sanat pettävät ja reaali maailma tuntuu aliravitulta, syntyvät luojaansa suuremmat luomukset. Olisi kauhistuttava erehdys ohittaa jotain näin fantastista, suurenmoista. Luovuudelle ja taiteelle tulee olla tilaa meissä, tilaa myös Suomessa. Kuinka ankeaa olisikaan elää ilman pilkahduksia ihmisyyden arkisten toimintojen kuoren alle. Syvällä Maan uloimman kuoren alla värähtelee ydin, kuuma kuin aurinko ja vastasyntynyt sydän. Samankaltainen ydin voidaan tavoittaa meidän sisästämmme. Tutkimusmatkoille värväämme oppaita ja selvännäkijöitä.

Lähteet:

Carroll, Lewis: Liisan seikkailut ihmemaassa. WSOY 1983